

repræsentationis speciei, sed etiam sua efficacia trahit, et quasi rapit intellectum inferioris ut feratur majori conatu in rem propositam circa quam illuminatur, et juxta modum intelligendi superioris Angeli, et hoc est confortare intellectum inferiorem ex parte virtutis intellectivæ, id est, ex parte ipsius modi intelligendi, et non solum ex parte repræsentationis; quod tamen non facit Angelus superior physice infundendo, vel immutando lumen naturale, sed proponendo objectum cum tanta efficacia, ut ad suum modum assimilet, et trahat inferiorem. Quod tamen recte negat D. Thomas homini docenti, seu illuminanti in qu. cxvii, quia homo in docendo non potest immutare modum cognoscendi alterius hominis, cum non sit superioris naturæ respectu alterius hominis.

Et cum D. Thomas dicit hanc confortationem fieri virtute activa Angeli illuminantis, dicimus verum esse fieri virtute activa non efficiente, et immutante interius ipsum lumen, sed exterius efficaciam ipsam sui modi intelligendi repræsentante, et proponente in objecto, ita ut mediante ipsa propositione trahatur intellectus inferior ad modum intelligendi superiorem. Quod D. Thomas expressit in ii, dist. ix, qu. i, art. ii ad iv, ubi inquit: « Dupliciter dicitur aliquis docere, vel sicut proponens intelligibile, vel sicut præbens lumen ad intelligendum: hoc autem lumen est duplex, unum intrinsecum, vel connaturale intellectui, cui similatur lumen quod est de compositione oculi, et per collationem hujus luminis solus Deus docere dicitur. Secundum lumen est superveniens ad confortationem naturalis luminis cui similatur in visu corporali lumen solis vel candleæ; et sic potest Angelus alium Angelum, vel etiam hominem illu-

minare ad aliquid cognoscendum, non autem homo sic docere potest, cum in eo lumen intellectuale debilissime recipiatur. » Sic ergo tria possumus in illuminatione considerare. Unum est repræsentatio vivacior ex parte speciei: aliud est lumen exterius tangens potentiam, quod tamen confortare illam dicitur, saltem quoad modum operandi. Tertium est lumen interius, sive sit ipsa vis potentiae, sive habitus superadditus. Hoc tertio modo Angelus non illuminat physice, tradendo lumen, vel naturale quod est potentiae, vel habituale quod gratiae, ut dicit D. Thomas hic ad secundum. Secundo, et tertio modo potest Angelus illuminare: homo autem solum tertio modo ita proponendo objectum, quod non confortet lumen intellectuale, sicut lux solis confortat lumen oculorum. Angelus autem per propositionem objecti utrumque facit, et speciem disponit, et virtutem intellectivam in modo operandi confortat, sed extrinseca propositione luminis seu objecti illuminati, non intrinseca influentia.

IX. Quod si quæras, quod producat Angelus superior illuminans in tali illuminatione, aut quomodo sit principale agens in illuminando si nihil recipit passum ab ipso, scilicet intellectus inferior; si enim per illam illuminationem Angelus superior solum tradit instrumenta quibus Angelus inferior utatur ad perfectiorem cognitionem, sequitur quod principale agens in tali illuminatione erit Angelus inferior, qui producit effective intellectionem illam magis perfectam, et illuminatam proposito medio superioris Angeli illuminantis, sicut in curatione infirmi principaliter operatur natura, quam ars quæ præbet medicinam: denique, quomodo potest excitari Angelus inferior ad aliquid

quod antea ignorabat, nisi per productionem alicujus speciei, vel luminis, respondetur per illuminationem Angeli superioris non produci aliquid physice ab ipso in intellectu inferioris, sed solum in suo proprio intellectu in quo producitur conceptus ordinatus, et directus ad inferiorem, qui objective non physice influit intellectum inferiorem, non solum perfectiorem repræsentationem, sed etiam efficaciorum modum operandi, taliter quod trahat ipsum, et elevet ad altiorem modum operandi. Neque ex hoc sequitur quod Angelus inferior sit principale agens in illuminando, licet sit principale, et physicum agens in elicendo intellectionem suam, sicut natura est principale agens in reparanda sanitate: sed tamen in adjuvanda natura, quod proprie est curare, principaliter se habet ars medicinae: sic in adjuvando intellectum inferiorem principaliter se habet Angelus illuminans, quia illuminatio supponit pro ipsa adjutione non pro elicentia intellectionis Angeli adjuti. Et ad hoc adjutorium passive se habet intellectus inferior, superior vero Angelus qui illuminat, active se habet, non efficienter, et physice influendo intra intellectum, sed objective, id est, illuminando, et proponendo objecta, ut explicatum est. Quod vero dicitur de excitatione satis dictum est præcedenti articulo, quomodo fiat ista excitatione sine physica impressione speciei in intellectu alterius.

MATERIA CIRCA QUAM FIAT
ILLUMINATIO.

X. Dico secundo: Materia de qua illuminantur Angeli potest esse in his quæ pertinent ad ordinem naturæ, gratiæ, et gloriæ: frequentius tamen illuminatio fit de mysteriis

supernaturalibus per revelationes factas extra Verbum. Docet hanc conclusionem S. Thomas in hac quæstione cvii, art. i ad ii, dicens quod: « Angelus illuminat alium manifestando ei veritatem de his, quæ pertinent ad statum naturæ, gratiæ, et gloriæ. » Et in ii, dist. ix, quæst. i, artic. vii ad iv, inquit quod: « In pura natura daretur illuminatio, et perfectio, licet non complete. » Secundam vero partem conclusionis docet D. Thomas eadem quæstione cvii, art. i ad 1, ubi inquit quod: « Superior Angelus plura in Deo de rationibus divinatorum operum cognoscit quam inferior, et de hic eum illuminat. »

XI. Duo tamen oportet explicare circa hanc conclusionem.

Primum, quomodo in naturalibus possit dari illuminatio, si quidem quilibet Angelus comprehendit omnes naturales a principio: ergo non potest crescere in illuminationes neque illuminari circa illa. Unde S. Thomas infra quæst. cix, art. iii, ad ii, inquit quod: « Secundum ea quæ pertinent ad naturalem cognitionem non est necessaria manifestatio veritatis, neque in Angelis, neque in dæmonibus, quia hæc omnia cognoverunt a principio. »

Secundum est, quia ea quæ Angelus videt in Verbo cognoscit per visionem beatam. In hac autem non potest Angelus inferior proficere, et illuminari, quia est immutabilis illa visio: ergo oportet quod extra Verbum illuminetur. Ex hoc autem sequitur duplex inconveniens.

Primum, quia Angelus inferior cognoscit per suam scientiam infusam gratiam alterius Angeli, et visionem beatam illius: ergo cognoscit omnia ad quæ talis visio se extendit, sicut cognita virtute aliqua vel potentia cognoscit omnia ad quæ talis virtus se extendit: ergo non est necesse illuminari Ange-

lum inferiorem de his, ad quæ se extendit scientia beata superioris Angeli.

Alterum inconueniens est, quia oportebit Angelo inferiori infundi speciem supernaturalem repræsentantem clare rem ipsam supernaturalem: alias si solum videt conceptum Angeli superioris illuminantis, sequitur quod Angelus inferior solum cognoscat rem illam in fide, et auctoritate dicentis, non clare, et in se. Si vero illi infunditur species supernaturalis clara, non indiget illuminatione superioris cum totum sibi repræsentetur in specie.

XII. Ad primum respondetur, quod in ordine naturæ comprehendit quilibet Angelus omnes quidditates rerum existentes secundum quod dependent a causis naturalibus, præsertim si sint inferiores ipsi Angelo. De his autem quæ pendent a causis pure contingentibus, etiam in statu naturali, vel ex aliquo speciali Dei beneficio fiunt, aut ab Angelis superioribus administrantur, etiamsi pure naturalia sint, non plene comprehendunt Angeli inferiores; et de his possunt illuminari a superioribus ut admittit D. Thomas distinctione illa nona citata. Circa cognitionem vero naturalem priori modo sumptam, id est, de quidditatibus rerum, et de existentibus in hoc universo secundum dependentiam a causis naturalibus inferioribus, non illuminantur Angeli, et sic loquitur in quæstione cix citata.

Ad secundum respondetur, quod in ipsa visione beata non potest fieri illuminatio ab aliqua creatura, quia illa visio non potest crescere cum sit finis ultimus immutabilis, et æternus, sed de his quæ videntur in Deo, et quorum rationes Angelus cognoscit in ipso potest illuminare Angelum, qui illas non videt, ut S. Thomas docet in hac

quæstione cvi, artic. 1 ad 1. Ad hoc autem necesse est quod Angelus videns Deum formet species aliquas extra visionem beatam, vel potius infundantur sibi per quas in proprio genere cognoscit, et extra Verbum creaturas illas, seu rationes, quas in ipso Verbo per visionem beatam cognoscebat: quas species relictas ex visione Dei agnoscit S. Thomas supra quæst. xii, art. ix ad ii, et 2-2, quæst. cclxxv, art. iv ad iii, et necesse est eas admittere, tum quia non possent beati communicare ea quæ vident in Verbo, nisi per cognitionem extra Verbum, quia in ipsa visione beata non possunt magis aut minus cognoscere, quia illa visio non admittit mutationem; tum quia Paulus qui in sententia D. Thomæ vidit divinam essentiam, postea recordabatur se audisse arcana verba, quæ non licet homini loqui, quod sine speciebus extra Verbum esse non poterat. Quare per istas species, et per istam cognitionem quam habent Angeli extra Verbum illuminant alios de his quæ in Verbo cognoscunt.

XIII. Ad inconvenientia autem quæ inferuntur contra hoc dicitur.

Ad primum, quod unus Angelus cognoscit visionem beatificam alterius præsertim superioris essentialiter, et quidditative, non tamen est necesse quod attingat comprehensivè quoad omnia, et singula ad quæ se extendit, sed sufficit quod cognoscat visionem illam esse superiorem suam, et ad plura se extendere, non tamen oportet quod cognoscat quantum, et ad quæ se extendat in particulari.

Et ratio hujus est, quia de rebus supernaturalibus non est debitum Angelo inferiori quod comprehendat ea quæ pertinent ad superiores, vel etiam ad alios Angelos, cum

etiam naturas superiorum probabile sit quod non comprehendant. Est autem certum quod nullum ita comprehendant, quod cogitationes cordis in eo vident: ergo multo minus vident in particulari quid attingat visio beata alterius, cum in ea etiam secreta proprii cordis unusquisque attingat. Et sic negamus quod comprehensione in particulari attingat unus Angelus visionem beatam alterius, quæ multo secretiores res attingit, quam cogitationes cordis.

XIV. Ad secundum inconueniens p. Suarez lib. vi de Angelis, cap. xiv, n. xxiv, putat quod quando Angelus superior illuminat inferiorem, solum illi ostendit veritatem in vi testificationis evidentis. Sed hoc tenendum non est, quia testificatio illa etiamsi sit evidens in ipsa ratione testificationis compatitur cum fide de ipsa re, nec demonstrat illam quidditative, sed solum quoad an est, utpote in auctoritate dicentis. Sed dicendum est quod Angelus inferior etiam habet species de rebus illis supernaturalibus extra Verbum sibi infusas, aut ex vi ipsius visionis relictas. Sed tamen ista species in inferioribus Angelis sunt minus perfectæ quam in superioribus, ideoque non tot veritates demonstrant, vel non cum tanta determinatione, et distinctione sicut species superiorum; et ideo ista confusio, et indistinctio debet determinari per illuminationem Angeli superioris ut D. Thomas loquitur in ii, dist. ix, quæst. i, art. ii ad ii. Nec est inconueniens quod etiam in supernaturalibus species, et lumen possit a superiori confortari per propositionem medii, sed non physice infundi.

AD QUOS PERTINEAT ILLUMINARE.

XV. Dico ultimo: Angeli inferiores non illuminant superiores, neque dæmones, etiamsi sint superiores, illuminant aliquos.

Prima pars asseritur a D. Thoma qu. cvi, a. iii.

Secunda vero, qu. cix, art. iii.

Ratio primæ partis est, quia licet inferiores possint loqui superioribus, et illis manifestare conceptus, qui naturaliter sunt ignoti, non tamen id faciunt per modum docendi, id est, proportionando illis species, et confortando lumen, et distinctius rem proponendo, seu perfectius, quia inferiores sunt, et luminis imperfectioris, cum tamen hoc requiratur ad illuminationem, ut ostensum est.

Ratio secundæ partis est, quia licet aliqui dæmones clarius percipiant veritatem quam inferiores, non tamen illam ordinant sub Deo, a quo est omnis lux, sed ad suam nequitiam retorquent; et ita non illuminant, sed obtenebrant. Unde hoc est certissimum signum spiritus mali, si quando loquitur homini relinquit illum in aliqua confusione, et non ordinatum ad Deum.

XVI. Et adverte quod illuminationes Angelorum non est necesse quod semper descendant ad inferiores per omnes intermedios, cum constet posse unum Angelum simul multis loqui, et si superior sit eos illuminare, et non unum mediante alio, quia immediate omnibus loquitur. Sed tamen si aliquando ex dispensatione Dei manifestant Angeli superiores Angelo infimo, quod non aliis intermediis, ille infimus non poterit illuminare superiores intermedios de illa veritate, quia non potest respectu superiorum modo magisteriali, et docendo veritatem manifestare, sed solum sim-

plici locutione proponendo : si enim Deus velit quod talis Angelus intermedius illam veritatem sciat, etiam providebit, ut a superiori Angelo illuminetur, et non ab inferiori. Unde nunquam datur casus quod ab inferiori illuminetur superior ut dicit S. Thomas in hac quæstione

CVI, art. III, licet aliquando reveletur aliquid inferiori in secreto, quod non intermedio.

Et hæc sufficiant pro tota ista materia de Angelis ad laudem, et gloriam Salvatoris nostri Jesu Christi, Beatissimæ Virginis, et beati Thomæ.

FINIS TOMI QUARTI.

INDEX.

TRACTATUS DE SACRO TRINITATIS MYSTERIO.		
QUÆSTIO XXVII.		
De processione divinarum Personarum. Summa litteræ.	1	
DISPUTATIO XII. — De processionibus intra Deum.		
Articulus I. — Qui errores fuerint circa processionem Personarum, et mysterium Trinitatis.	1	
Hæresis Sabelliana, et origo ejus.	2	
Arii hæresis.	2	
Prima Arii moderatio.	3	
Secunda moderatio Arii, et Eusebii Cæsariensis.	5	
Tertia moderatio Semiarianorum, et dissensio discipulorum Arii.	7	
Macedonii hæresis circa Spiritum sanctum.	10	
Quid Mahumetes, Abailardus, et alii de Trinitatis mysterio senserint.	13	
Quid novi hæretici, et Transylvani de Trinitatis mysterio senserint.	14	
Articulus II. — Vera de Trinitatis mysterio fides stabilitur.	16	
Distinctio trium Personarum vera, et realis.	17	
Consubstantialitas, et unitas naturæ contra Arianos.	18	
Articulus III. — Expediuntur ea quæ contra hoc mysterium ab hæreticis, et infidelibus objiciuntur.	25	
Loca Scripturæ explicantur.	35	
Non repugnat divinæ naturæ multiplicatio Personarum ad intra.	35	
Non contrariatur principiis luminis naturalis hoc mysterium.	45	
Sophismata hæreticorum futilia.	52	
Articulus IV. — Utrum sint necessariae processionem reales ad distinctionem	60	
Personarum, et D. Thomas recte illas dari probaverit.	1	67
Distinctio Personarum necessario exigit processionem.		67
Recte probat D. Thomas dari processionem ad intra in Deo.		76
Articulus V. — Utrum processionem divinæ sint formaliter operationes vitales, et quæ, an emanationes naturæ.		90
Opiniones circa utramque difficultatem.		90
Philosophica præsupposita.	2	93
Resolutio theologica circa processionem divinas.	3	106
Fundamenta Durandi, et Scoti convulsa.	5	117
Articulus VI. — Utrum processio Verbi sit formaliter, et in quarto modo per se generatio.	9	120
Definitio generationis quomodo accomodetur Filio.	10	121
Processio Verbi in Deo formaliter in quarto modo per se est generatio.	13	126
Solvuntur argumenta.	14	135
Articulus VII. — Qua ratione processio Spiritus sancti non sit generatio.	16	141
Duo præsupposita philosophica.	17	142
Rationes D. Thomæ efficaciter probant processionem Spiritus sancti non esse generationem.	18	150
Solvuntur argumenta.	25	159
An possit Spiritus sanctus dici Filius naturalis ratione sanctitatis divinæ, qua sanctus est.	35	167
QUÆSTIO XXVIII.		
De relationibus divinis.		170
Summa litteræ.		170
DISPUTATIO XIII. — De relationibus divinis.		171
Articulus I. — Quomodo essentia divi-		